

Struktura pedagogiky a vztah k jiným vědám

Struktura pedagogiky

- nárůstek poznatků a vzrůstající důraz na kvalitu vzdělávání → rozdělení pedagogiky na řadu nových oborů (subdisciplín)
- tři hlediska struktury pedagogiky:
 - *vývojové hledisko* – jak se pojetí vyvíjelo v kontextu světovém i národním
 - *srovnávací hledisko* – jaké jsou rozdíly mezi koncepcemi v různých ekonomických, sociálně-politických a kulturních podmínkách
 - *diferenční hledisko* – čím se liší výchova jedinců bez postižení od výchovy jedinců s postižením
- názory na strukturu nejsou jednotné, existuje několik druhů dělení

Dělení na základní a hraniční disciplíny (obecné)

- pedagogika zahrnuje zvláště základní disciplíny a disciplíny hraniční
- **základní disciplíny**
 - *obecná pedagogika* – systematizace výchovných problémů a poznatků, formulování cílů výchovy, stanovení základních pedagogických kategorií a tvorba systému pedagogických pojmů
 - *didaktika* – teorie vyučování řešící problémy efektivity vyučovacího procesu; obecná didaktika (obecné cíle, obsah, metody, organizační formy) a speciální didaktiky (aplikují a specifikují zákonitosti na daný obor)
 - *filosofie výchovy* – výchova ve vztahu k podstatě člověka a společnosti, k etice
 - *teorie výchovy* – filosofická disciplína nebo empiricky založená teorie
 - *metodologie pedagogiky* – teorie metod, které se uplatňují v pedagogickém zkoumání
 - *speciální pedagogika* – odlišnosti a přizpůsobení výchovy pro jedince se smyslovými, duševními, tělesnými vadami nebo poruchami chování; členění
 - etopedie – výchova a vzdělávání obtížně vychovatelných jedinců
 - psychopedie – výchova a vzdělávání jedinců s rozumovými nedostatky
 - somatopedie – výchova a vzdělávání jedinců s tělesnými vadami
 - oftalmopedie – výchova a vzdělávání jedinců s vadami a poruchami zraku
 - logopedie – výchova a vzdělávání jedinců s vadami a poruchami řeči
 - surdopedie – výchova a vzdělávání jedinců s poruchami sluchu
 - *sociální pedagogika* – zkoumá výchovu jako společensko-historický jev související se společenským významem výchovy i odlišnostmi při výchově sociálních skupin
 - *edukometrie* – měření pedagogických jevů, konstruování a aplikace testů
 - *pedagogická prognostika* – prognózuje vývoj školství a vzdělávání, optimální řešení
- **hraniční disciplíny**
 - *pedagogická psychologie* – psychologické základy výchovy
 - *sociologie výchovy* – výchovné jevy z aspektu sociální podmíněnosti (sociální determinace pro úroveň výchovy rozhodující)
 - *ekonomie vzdělávání* – jak se vzájemně ovlivňují ekonomické a pedagogické procesy

Dělení dle konstituovanosti (ustálenosti) - Průcha

- konstituované vědy → nechybí vědecké časopisy, jsou obory výuky na VŠ, organizovány ve vědeckých společnostech
- vyhovující → obecná pedagogika, dějiny pedagogiky a školství, srovnávací pedagogika, filosofie výchovy, teorie výchovy, sociologie výchovy, pedagogická antropologie, ekonomie vzdělávání, pedagogická psychologie, speciální pedagogika, sociální pedagogika, pedagogika volného času, andragogika, obecná didaktika, oborové didaktiky,

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

technologie vzdělávání, pedagogická evaluace, pedagogická diagnostika, pedeutologie, teorie řízení školství, vzdělávací politika, pedagogická prognostika

Dělení podle dílčích disciplín (z hlediska jiných potřeb) - Kraus

- *podle objektu (vertikální přístup)* – preprimární teorie výchovy, předškolní pedagogika, školní pedagogika, středoškolská pedagogika, vysokoškolská pedagogika
- *podle účelu výchovného úsilí (horizontální hledisko)* – pedagogika rodinné výchovy, vojenská výchova, podniková výchova, pedagogika masmédií, andragogika

Dělení dle obsahové náplně – Jůva

- *podle obsahu zkoumání* - obecná pedagogika, srovnávací pedagogika, dějiny pedagogiky a školství, teorie výchovy, obecná didaktika, oborové didaktiky, pedagogická diagnostika, pedagogická evaluace, pedagogická prognostika, teorie řízení škol a školství, technologie vzdělávání.
- *podle věku* - předškolní pedagogika, školní, vysokoškolská, andragogika, gerontagogika
- *podle fázi společenského vývoje* - antická, křesťanská, renesanční, reformní, pragmatická, moderní a postmoderní pedagogika
- *speciálně pedagogické vědy* - psychopedie, somatopedie, surdopedie, logopedie, oftalmopedie, etopedie
- *podle oblastí aplikace* - rodinná, sociální, profesní, inženýrská, vojenská pedagogika, pedagogika volného času, výchova v nápravných zařízeních, výchova v organizacích dětí a mládeže, alternativní

Vztah pedagogiky k jiným vědám

- vědní obory neexistují izolovaně, vzájemně spolu souvisí, doplňují se
- vývoj vědy a rozšiřování poznatků vede k diferenciaci, vzniku dílčích disciplín zabývajících se konkrétními problémy vyčleněnými z okruhu dané problematiky
- pro postžení vztahů typologie dle pojetí pedagogiky jako vědy - Stojan
 - společenské (společenské vědy) - o člověku (fyzické a psychické stránky)
 - mechanismus výchovy, nástroje procesu výchovy a vzdělávání
 - proces vzdělávání vzhledem k specifikům jednotlivých vědních oborů
- *filosofie* – poskytuje pedagogice vědeckou orientaci chápání vývoje výchovných procesů, výklad výchovných jevů, vysvětlení vývoje a vzniku pedagogických idejí, obecnou metodu definování pedagogických faktů a základní výzkumní instrumentář
- *sociologie* – pomáhá porozumět společenským vlivům výchovných procesů a jevů ve vztahu ke zvláštnosti jednotlivých sociálních prostředí, ve kterých dochází k výchově, i faktorům působícím na jedince; hraniční disciplína filosofie výchovy; hraniční disciplína je sociální pedagogika
- *dějiny* – úzká spolupráce z hlediska dějin pedagogiky dělí se na dílčí dobové etapy pedagogiky, např. pedagogika období renesance atd.
- *psychologie* – oko výchovy umožňující pedagogice rozvoj psychických procesů a vlastností člověka; při koncipování výchovných systémů využití psychologických zvláštností jednotlivých období výchovy jedince; při výchově defektních jedinců (patopsychologie); hraniční disciplína je pedagogická psychologie
- *vědy přírodní a lékařské* – biologie, anatomie, fyziologie, hygiena → optimální koncepce výchovné činnosti s přiměřeným zatížením fyzické i psychické stránky vychovávaného jedince
- *vědy technické, technologické, ekonomické, vědy o řízení* – technologie, nauka o strojích, elektronika, ekonomika, kybernetika, teorie řízení, teorie her, teorie systému, vědecká technologie, logika, statistika; hraniční disciplínou např. pedagogická ekonomie

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

- není vědy, která by po stránce pedagogické teorie či praxe neměla s pedagogikou alespoň něco společného, ať už jde o vědy přírodní, společenské, technické, vědy o umění

Literatura: Grecmanová, H., Holoušková, D. Obecná pedagogika I. Olomouc: Hanex, 1999.
Janiš, K., Kraus, B., Vacek, V. Kapitoly ze základů pedagogiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
Jůva, V. sen. a jun. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1999.
Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997.
Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.
Stojan, M. Základní pedagogické kategorie. Brno: PdF MU, 1998.